

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

MARS 2 • 2016

Myntning under tidig medeltid i Götaland och i Svealand
Naturvetenskapliga analysmetoder
kan avslöja myntförfälskning
SNF:s årsmöte 2015 i Falun
Lennart Philipsons samling svenska mynt

Pris 30 kr

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47 x 50
mm
250 kr

1/8 sida
72 x 50
mm
350 kr

1/6 sida
47 x 105
mm
400 kr

1/4 sida
72 x 105
mm
600 kr

1/2 sida
151 x 105
mm
1 200 kr

Helsida
151 x 214 mm
2 000 kr
2:a och 3:e
omslagssidan
2 500 kr
4:e omslagssidan
5 000 kr

SNT behåller sina låga annonspriser även 2016

Annonsor på årsbasis får dessutom 20 % rabatt!

Behöver du professionell formgivare till din annons?

Kontakta: info@numismatik.se

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt

Annonsor som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 2 • 2016

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Myntning under tidig medeltid i Götaland och i Svealand	32–35
Götaland och Svealand	33
Med naturvetenskapliga analysmetoder kan en myntförfalskning avslöjas	36–38
SNF:s årsmöte 2015 i Falun	39–41
Intressanta föredrag på Myntets Dag 2015	42–43
Lennart Philipsons samling svenska mynt	44–45
Taler, daler, dollar	45
Program för SNF:s årsmöte i Örnsköldsvik den 7–8 maj 2016	48

FASTA RUBRIKER

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF	35
LÄSEKRETSEN. Tillgång på nya mynt	38
PRESSKLIPP 1911. Grekisk myntstamp med ingraverad uggla hittades i Egypten	41
NYTT OM BÖCKER. <i>Mina mynt – samling & anekdoter</i>	46
AUKTIONER & MÄSSOR	46

OMSLAG

Årsmötesdeltagarna 2015 besökte Avesta Myntmuseum. På den inre utställningssalens hela ena kortvägg visas femton 8-dalermynt vilket imponerade stort på besökarna. Dessutom äger museet det ena av två privatägda exemplar av världens största präglade mynt, 10 daler sm. Läs om Svenska Numismatiska Föreningens givande årsmöte i Falun förra året på sidorna 39–41. Den 7–8 maj kommer 2016 års möte att hållas i Örnsköldsvik. Se sidan 48.

FOTO: LENNART CASTENHAG.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
Fax 08 - 667 07 71
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 kr / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvar inte för ej beställt material. Texter och bilder i SNT lagras elektroniskt och publiceras som pdf på föreningens hemsida. Den som sänder material till SNT medger detta.

Register över alla artiklar och notiser i SNT 1977 – 2015 finns i sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB
ISSN 0283-071X

VÅREN 2016

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses både i samband med föredrag och under enklare former, alltid med ämnet numismatik.

EN NUMISMATISK SENSATION var det när myntningsunderlag av brakteatpräglade penningar med dubbelkors påträffades i Gamla Lödöse 1987. Underlagen framkom i säkra lager från 1100-talets mitt, vilket innebär att myntning i Lödöse startat redan före 1150. Om de nya märkliga fynden skrev Rune Ekre, Lödöse museum, i SNT 1988:2. Myntningen i Lödöse har alltså inletts tidigare än i Sigtuna och ungefär samtidigt som på Gotland. Återstår bara att ta reda på vem som var myntherre. Här i SNT berättar Kjell Holmberg om den tidigmedeltida myntningen i Götaland och i Svealand.

Lödöse-
penning med
dubbelkors.

MARS

30 Föreningskväll

Plats Banérgatan 17

18.00 **DISKUSSIONSAFTON.** Tag med ett numismatiskt ämne som du vill ta upp till diskussion eller ett föremål som du vill berätta om. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

APRIL

27 Föreningskväll med föredrag av Dr. Fedir Androshchuk
Plats Banérgatan 17

18.00 **FÖREDRAG.** *Efterpräglingar av Basilio II och Konstantinos VIII (976-1025) mynt i Norden och Ryssland – ett bidrag till svensk-ryska historia.* Föredraget handlar om ett samband mellan skandinaviska och sydryska imitationer av Basileios II:s och Konstantinos VIII:s mynt. Enligt föredragshållarens uppfattning är imitationerna tydliga bevis på bysantinska kulturella influenser i Norden. För att förstå dessa influensers omfattning behöver vi undersöka hur nordiska och sydryska kopior förhåller sig till deras bysantinska original. För intresserade har föredragshållaren med sig ett antal exemplar av en nyutkommen bok, *Byzantium and the Viking World*, där han är medredaktör. Boken innehåller artiklar som behandlar bysantinska mynt funna i Norden. Föredragshållarens hemsida: <http://srii.academia.edu/FedirAndroshchuk>

Föreningen bjuder på enklare förtäring.

Välkomna!

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlaplan; buss 4, 44, 76
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 – 12 & 13 – 16
Kansliet är stängt: midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna
Hemsida: www.numismatik.se
SNT finns på Facebook

Myntning under tidig medeltid i Götaland och i Svealand

Av Kjell Holmberg

Medeltiden benämner vi den mycket långa period om nära femhundra år, från vikingatidens slut fram till omkring 1520. Rent numismatiskt inleds medeltiden strax före 1100-talets mitt, eftersom vi har ett uppehåll i utmyntningen efter Anund Jakobs sista utgivning på 1030-talet. Under Olof Skötkonung och hans son Anund Jakob skedde myntpräglingen i Sigtuna i Uppland. Vad vi än så länge känner till återupptogs myntning i Götaland först kring 1180 och något senare i Östra Aros, också i Svealand. Men vi vet att det myntades i Lödöse i Västra Götaland redan före 1150.

Medeltidsnumismatikern Kjell Holmberg introducerar oss här i den tidigmedeltida myntningen i de tre städerna. Han berättar om maktstriderna mellan de Sverkerska och Erikska ätterna i Götaland och i Svealand och om svårigheterna att i vissa fall föra mynten till rätt myntherre.

MGL

Staden Lödöse på 1150-talet

Vid arkeologiska utgrävningar i gamla Lödöse har man påträffat myntningsavfall från minst två olika typer av brakteatpräglade penningar som innan dess ansetts vara norska. Fynden består av läderbitar med märken efter myntprägling.

Brakteater kallar vi penningar som präglats med endast en stamp. På ett mjukt underlag läggs det mycket tunna myntämnet. Stampen sätts mot myntämnet och med ett hammarslag präglas myntet. Det mjuka underlaget gör att myntets baksida får en ”negativ” och spegelvänd bild av åtsidesmotivet. Även underlaget (läder eller bly) får ett avtryck av myntstampen. De läderbitar som hittades i Lödöse kunde dateras tämligen exakt med hjälp av dendrokronologi på träbitar som framkom i samma fyndlager.

Den äldre av de mynttyper som kan identifieras är en brakteattyp med patriarkalkors som med stor säkerhet dateras till tiden kring 1150. *Fig 1.* Mynttypen finns dels med, dels utan punkter mellan korsets båda tvärramar. Myntningsunderlagen till denna typ har mycket tydliga avtryck av typen med punkter mellan korsarmarna.

Rune Ekre, Kenneth Jonsson, Sven-Erik Arnell och Roger Svensson har

Tidiga Lödöse-präglingar.

1. Penning med patriarkalkors inom pärlring, cirka 1150.

2–3. Penning med enkelt kors inom slät ring respektive pärlring, 1160-tal.

diskuterat vilken myntherre som låtit prägla dessa mynt. Jonsson och Ekre förordar kungen som myntherre och i så fall kan vi attribuera dem till *Sverker den äldre* (kung cirka 1130–1156). Motivet på penningen med patriarkalkors har dock en mycket stark kyrklig koppling, vilket av Arnell och Svensson tolkats som att myntherren är biskop Bengt ”den gode” i Skara.*

Karl Sverkersson 1158/61–1167

Karl Sverkersson var son till Sverker den äldre och erkändes som kung i Östergötland redan 1158 och som hela Sveriges kung 1161. Karl regerade till 1167, då han mördades av Knut Eriksson.

Fynd av myntningsavfall i Lödöse som dendrokronologiskt dateras till

1160-talet visar att brakteater med ett kors inom slät ring och med en punkt i varje korsvinkel präglades där. *Fig. 2.* Trolig myntherre är *Karl Sverkersson*. Myntavtrycken är otydligare än på penningarna från cirka 1150, men troligen har (enligt Ekre) något av avtrycken en pärlring i stället för en slät ring. *Fig. 3.* Dessa mynttyper som tidigare ansetts som norska är alltså bevisligen svenska.

Knut Eriksson 1167–1196

Erik den heliges son, Knut Eriksson, blev svensk kung 1167 genom att vid ett angrepp mot kung Karl Sverkersson på Visingsö helt enkelt låta mördas denne. Knut, som väl får anses vara en av 1100-talets mera kraftfulla regenter, behöll sedan kungamakten till sin död 1196.

Knut lät prägla penningar såväl i staden *Lödöse i Götaland* som i *Sigtuna i Svealand*. På en av Götalands typerna finns myntortsnamnet utsatt och myntningsavfall för en av Svealandstyperna har hittats i Sigtuna. Möjligen är alla Svealandspenningar slagna där.

Starttidpunkten för Knuts myntning har diskuterats av numismatiker och i tillgänglig litteratur brukar den sättas till 1180-talet. Men de nya fynden av Lödösemynt från Knuts

Knut Eriksson (1167–96).
4–7. Svealandspenningar, Sigtuna.
8–9. Götalandspenningar, Lödöse.

10. Ärkebiskopen i Uppsala, 1190-tal.
En utsträckt hand som håller
en biskopsstav.

verna IVA eller IV, fig. 4. Flera olika tolkningar av de senare har framförts. Frågan om dessa bokstävers betydelse får till vidare anses vara öppen.

Ärkebiskopen i Uppsala cirka 1190–1210

Under medeltiden var det i Europa vanligt att även högre kyrkliga befattningshavare innehade mynträtt och utnyttjade den. Att ge ut mynt var ju en lönsam affär, då myntat silver hade ett högre värde än den obearbetade metallen.

I Sveriges medeltida mynthistoria är detta ett mycket ovanligt fenomen. Det finns dock ett par svealandstyper från decennierna runt 1200, som på grund av sina motiv helt säkert är utgivna av en högre kyrklig potentat – ärkebiskopen i Uppsala.

I fynd med Knut Erikssons svealandsmünt förekommer sparsamt mynt vars motiv – en hand hållande en biskopskräkla – identifierar dem som kyrkliga emissioner. Fig. 10. Fyndsammanhanget ger här en datering till 1190-talet.

Ytterligare några ytterst sällsynta typer, som bör vara slagna något senare, kan föras till ärkebiskopen. Dessa avbildar ett framåtvänt huvud med mitra och kräkla eller ett stort kors lagt över en biskopskräkla.

Sverker Karlsson 1196–1208

Efter Knut Erikssons död 1196 valdes Sverker Karlsson till kung. Sverker efterträdde alltså sin fars baneman! Om de politiska hänsyn som låg bakom detta kungaval är mycket litet känt. Man kan möjligen spekulera i någon typ av uppgörelse mellan de Erikska och Sverkerska ätterna, vars innebörd i så fall skulle varit att kungamakten skulle växla mellan dessa ätter.

Götaland och Svealand

Mynt förknippas vi vanligen med ett land och dess regent. Men mynt har också utgivits av andra makthavare och även av städer. Framförallt två skäl gjorde egen myntning åtråvärd för andra än regenten och kronan (staten). Det ena var kontroll över myntningen och det andra kontant vinst – kallad slagskatt.

Kontroll innebar beslut om vält, vikt, metallhalt samt motiv på mynten, upplagens storlek och cirkulationsområde. Endast regenten – vanligen kungen – kunde bevilja enskilda personer eller institutioner rätt att prägla mynt. Det gällde hertigar, grevar, jarlar, ärkebiskopen eller kyrkan, riksrådet eller städer.

Sedan 2008 sker vår mynttillverkning i Finland. Under den tidiga medeltid Kjell Holmberg berättar om låg den på flera orter. De som vi säkert känner till från den tiden är Lödöse i Västergötland, Sigtuna och Östra Aros (nu Gamla Uppsala) i Uppland.

När vi i dag talar om Götaland och Svealand gäller det flera landskap i nuvarande södra Sverige. Under medeltiden omfattade de färre landskap. Det är av betydelse att hålla isär landsdelarna när man studerar den tidigmedeltida myntutgivningen. Penningvärdet i dessa områden förhöll sig nämligen förr på skilda sätt till räknemyntet mark och man utgick från silvervärdet.

Sedan 1873 räknar vi 100 öre på en krona, nu med öret som räknemynt. Svealändska penningar hade under tidig medeltid högre vikt – man räknade därför 192 penningar på en mark – än i Götaland med sina 384 penningar. Gotland som hörde till Sverige men var självständigt hade egen mynträkning, 288 penningar på en mark. Penningväxlare kunde nog ibland behövas när man handlade i de olika landsdelarna.

MGL

11. 12.

11–12. Götaland, Lödöse.
Penningar med lejon, det ena gående åt höger, det andra (stiliserat) är vänt åt vänster.

13. 14.

Erik Knutsson (1208–16).
13. Svealand. Penning med kors.
14. Götaland. Krönt huvud med omskriften ERICVS REX eller liknande.

15. 16.

Johan Sverkersson (1216–22).
Svealand, Östra Aros.
15. Penning med krona och omskriften IOHANNES.
16. Penning med fågelhuvud och omskriften IOHANNES.

Men något direkt vänskapligt förhållande kan det knappast ha varit. Knut Erikssons söner försökte nämligen år 1205 med våld ta kronan från Sverker men besegrades vid Älgårås, varvid tre av sönerna stupade. Den fjärde sonen, Erik, flydde till Norge men återkom 1208 och besegrade då Sverker vid Lena i Västergötland. Den slagne Sverker flydde till Danmark men gjorde sommaren 1210 ett försök att återta kronan från Erik Knutsson i slaget vid Gestilren, där han stupade.

Dateringen av en del mynttyper runt år 1200 vållar vissa problem. Men en grupp götäländska penningar kan med stor sannolikhet antas vara utgivna av Sverker Karlsson. Det rör sig om brakteater med ett lejon inom slät ring. Lejonets utförande varierar kraftigt och vanligast är en grupp med en rätt så grov och stiliserad konturframställning, *fig. 12*. Det bör noteras att myntet i *fig. 11* är svärdaterat, då det inte förekommer i några kända skattfynd. Ulf Ottosson* har argumenterat för att det skall dateras till tiden före Sverker.

Erik Knutsson 1208–1216

Erik Knutsson erövrade den svenska kronan genom att besegra Sverker Karlsson i slaget vid Lena i Västergötland 1208. Sverker gjorde sommaren 1210 ett försök att återta kronan från Erik Knutsson, men stupade. Den Erikska ätten innehade nu åter kungamakten och Erik regerade sedan fram till våren 1216, då han insjuknade och avled på Visingsö i april samma år.

Till Erik förs en grupp sällsynta götäländspenningar med krönt framvänt huvud och en omskrift som nämner Erik som kung. *Fig. 14*. På vissa typer är inskriften degenererad

och ibland retrograd (moturs). På vissa nämns även Eriks far, Knut. I äldre litteratur förs även en grupp penningar med ett svärd, vanligen omgivet av bokstäverna E–R, till Erik. Modern forskning har dock påvisat att dessa är yngre.

Några ytterst sällsynta svealandsmynt är också med stor sannolikhet utgivna av Erik Knutsson. *Fig. 13*.

Johan Sverkersson 1216–1222

Efter Erik Knutssons död våren 1216 valdes den unge Johan Sverkersson till kung – blott femton år gammal. Kronan innehades nu återigen av den Sverkerska ätten. Mycket lite är känt om Johans tid som kung. Man vet att han 1220 avseglade till Estland på ett korståg för att kristna esterna. Han återvände ganska snart till Sverige, där han avled på Visingsö redan 1222 – ogift och barnlös. Därmed dog den manliga sidan av Sverkerska ätten ut.

Från Johans tid finns en serie vackra och väl utförda penningar slagna enligt svealandsvikt. *Fig. 15–16*. Dessa är samtliga ytterst sällsynta och de allra flesta kända exemplaren kommer från ett enda fynd från Dimbo i Västergötland. Totalt torde endast cirka femtio exemplar av Johans mynt ha bevarats till våra dagar.

Erik Eriksson "läspe och halte" 1222–1229, 1234–1250

Erik Eriksson var son till Erik Knutsson och född 1216, samma år som fadern dog men efter hans bortgång. Han var alltså inte möjlig som kung 1216 och här hittar vi kanske en del av förklaringen till att Johan Sverkersson valdes till kung 1216. Men när Johan sedan avled redan 1222, valdes den då minderårige och omyndige Erik till kung.

I praktiken styrdes sedan Sverige under de kommande åren av ett riksråd. År 1229 gjorde en medlem i detta råd, Knut Holmgersson, uppror och störtade Erik från tronen. Denne Knut, som ofta benämns Knut Långe, avled redan 1234 och Erik återfick sin kungatitel. Han regerade sedan till 1250, då han avled – barnlös. Den Erikska ätten utslocknade härmed på manssidan.

Tillnamnet "läspe och halte" kommer från en passus i Erikskrönikan, där man kan läsa (liten läsövning i medeltidssvenska!):

*Erik konunger
var nokot swa läspe wid;
haltan thz war ok hans sidh.*

Från Eriks tid som kung finns ett flertal mynttyper med mycket varierande motiv bevarade. Med några ytterst sällsynta undantag är samtliga slagna i Götaland. Till Eriks första period som kung förs numera en grupp mynt med ett nedåtriktat svärd, vanligen omgivet av bokstäverna E–R (Ericus Rex = kung Erik). Det finns dock ett par varianter, av vilka en typ där E–R ersatts av ett spegelvänt R och ett litet kors är vanligast. *Fig. 17–18*.

Till Eriks andra period förs ett flertal penningar, samtliga ganska sällsynta och med varierande motiv, bland annat en fågel med utbredda vingar, *fig. 19*, en kyrkobyggnad, *fig. 20*, ett krönt framvänt huvud, *fig. 21*, en sexuddig stjärna med en nymåne, *fig. 22*, och en krona, *fig. 23*. Endast den sistnämnda av dessa kan väl betraktas som relativt vanlig.

FOTO: FÖRFATTAREN.

Götalandspenningar sannolikt präglade för Erik Eriksson (1222–29, 1234–50). 17–18. Svärd omgivet av uncialt E och kors respektive spegelvänt R och kors. 19. Fågel. 20. Kyrkobyggnad. 21. Krönt huvud. 22. Stjärna och nymåne. 23. Krona.

Knut Holmgersson 1229–1234 Ulf Fase, jarl 1231–1248

Den unge Erik Eriksson tvingades år 1229 att lämna ifrån sig makten till Knut Holmgersson, som av eftervärlden fått tillnamnet "länge". Knut var medlem i det råd som styrte landet sedan kungavalet 1222, då den minderåriga och omyndige Erik Erikssons erhöjll kungakronan. Knut tillhörde den grupp som numera benämns "folkungarna" och som närmast var att betrakta som ett politiskt parti. Knut avled redan år 1234.

Under några decennier i början och mitten av 1200-talet fanns även en befattning som jarl i Sverige. Jarlen var näst efter kungen landets högste befattningshavare och tidvis innehavaren av den verkliga exekutiva makten. Under Knuts period som kung hette jarlen Ulf Fase.

Myntning under Knut Långe är endast belagd från Svealand. I ett fynd från Eskilstuna kyrkogård 1879 fanns ett flertal typer. Vissa med inskriften KANVTVS, andra med inskriften ARVSAR – syftande på myntorten som bör ha varit Uppsala (Östra Aros). Några typer har mer eller mindre förvirrade inskrifter. Många av mynten i fyndet var fragmentariska.

Svealandspenningar. 24. Knut Långe (1229–34), heraldisk sköld med omskriften KANVTVS. 25. Möjligen Ulf jarl (1231–48), tretungad fana samt bokstäverna VICA.

I Eskilstuna-fyndet ingick även en typ slagen i jarlen Ulfs namn – VLF IARL. Ulfs mynt torde vara helt samtida med Knuts. Ett av de mynt som tidigare attribuerats till Knut, LL IV:8a–b, är enligt de senast publicerade rönen (Roger Svensson 2012) även den slagen av Ulf. Svensson påtalar, med paralleller till europeisk myntning och den så kallade Gränna-brakteaten, att fanan utgör en symbol för en rättighet förlänad av kungen – normalt till någon adelsman. Hans åsikt är därför att mynt av typerna LL IV:8a–b måste vara slagna för Ulf jarl.

Utöver ovan nämnda fynd från Eskilstuna så har endast ett fåtal exemplar av kung Knuts och jarlen Ulfs mynt bevarats till eftervärlden. Knuts och Ulfs mynt hör alltså till de verkliga rariteterna i den svenska mynthistorien. På fig. 24–25 avbildas ett av Knuts mynt respektive ett exemplar av den mynttyp som Roger Svensson anser vara utgiven av Ulf jarl.

Referenslitteratur

Den fortfarande mest använda referensboken vad gäller de här beskrivna mynten är Lars O. Lagerqvists *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt* (1970). En mängd artiklar har skrivits sedan dess men fortfarande med denna bok som huvudreferens.

Roger Svenssons publikation *Renovatio Monetae. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa* (2012) rekommenderas för jämförande studier.

* Se mer på författarens hemsida: www.gorgon.nu/ref-litt-sverige

LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Roslagsgatan 27
441 57 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gnfnfo.se

Halmstads Myntklubb
Öringe 111
31291 Halmstad

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb
www.kfvmmynt.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Myntsamlarklubben Goten
myntsamlarklubben.goten.com

Nola Myntklubb, Örnköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
Skellefteå

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
myntintresse.blogspot.se

Svenska Pollett-föreningen
www.pollett.se

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsplan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
31433 Hyltebruk

Wästerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

Ändringar och tillägg?
Kontakta: info@numismatik.se

MED NATURVETENSKAPLIGA ANALYSMETODER KAN EN MYNTFÖRFÄLSKNING AVSLÖJAS

Av Anders G. Nord

I flera nummer av SNT har problem med förfälskade mynt uppmärksamats. Författaren, som är (numera pensionerad) kemist, har under flera decennier hjälpt olika mynthandlare liksom Kungl. Myntkabinettet, Historiska museet och Riksantikvarieämbetet med myntanalyser.

Här beskrivs dels enkla undersökningar som varje myntsamlare kan göra själv, dels mer avancerade analyser som endast en fackman kan utföra. I det senare fallet ges även en uppskattad uppgift om vad en analys kan kosta. Tyngdpunkten ligger av naturliga skäl på icke-förstörande analysmetoder vid vilka inget ingrepp på myntet blir nödvändigt.

Enkla undersökningar

Det allra enklaste för den enskilde är att väga myntet. Noggranna uppgifter om de svenska myntens vikter finns från 1500-talet och framåt i tiden och även data för många andra länders mynt. Emellertid måste inte bara vikten utan även myntets dimensioner vara korrekta. En vanligt förekommande förfälskning gäller 20-dollars guldmynt (USA). Förfälskningarna har använt en kärna av bly, som sedan förgyllts. Diametern är korrekt, men myntet är betydligt tjockare eftersom bly har en lägre densitet: $11,34 \text{ g/cm}^3$ jämfört med guldets $18,3 \text{ g/cm}^3$. Det falska myntet blir således väsentligt tjockare och kan lätt urskiljas med blotta ögat.

Man kan också försöka göra en uppskattning av myntets densitet. Myntet kan vägas dels i luft (vikt M gram), dels i vatten (vikt m gram). Myntet kan bindas i en tunn nylontråd. På grund av Arkimedes princip

Min kollega Kate Tronner vid Riksantikvarieämbetets elektronmikroskop LEO 1445VP.
FOTO: BENGT A. LUNDBERG, RIKSANTIKVARIÉÄMBETET.

är $M > m$ och myntets densitet $D = M / (M - m)$.^{*} Noggrannheten blir tyvärr inte så god, för om myntet är ”tungt” (koppar, silver eller guld) blir skillnaden mellan M och m liten.

Noggrannheten kan förbättras om man byter ut vatten ($d = 1,00 \text{ g/cm}^3$) mot en vätska med väsentligt högre densitet, till exempel diiodmetan (CH_2I_2) med densiteten $d = 3,32 \text{ g/cm}^3$ eller den bland mineraloger populära vätskan kallad ”Clericis lösning”, en talliumsallösning med densiteten $d = 4,25 \text{ g/cm}^3$. Vägning i luft (M) respektive i en lösning enligt ovan (m) ger $m < m$, och myntets densitet D erhålls med formeln $D = (M \times d) / (M - m)$. Observera att med vatten ($d = 1$) erhålls den först angivna formeln $D = M / (M - m)$. Av flera skäl kan tyvärr inte kvicksilver med sin höga densitet ($d = 13,55 \text{ g/cm}^3$) användas.

Våtkemiska analyser

Under 1950-talet började avancerade analysinstrument utvecklas. Men innan de blivit tillräckligt noggranna var det ”konventionell” kemi som gällde. Vid en myntanalys måste små metallflakor filas av, vilket naturligtvis skadade myntet och sänkte dess värde. Filspånen löstes i någon lämplig syra, till exempel salpetersyra eller ”kungsvatten” (en blandning av saltsyra och salpetersyra), och därefter genomfördes våtkemiska analyser. Noggrannheten för de metalliska huvudbeståndsdelarna blev fullt tillräcklig, men däremot kunde sällan så kallade spårämnen påvisas. De senare ämnena finns i låga halter som föroreningar och de är betydelsefulla vid bedömning av ett mynts äkthet. En enklare tillämpning är test med en ”prober-sten”, en mörk, hård och finkornig sten som slipats plan.

Testet används främst på guldföremål såsom smycken och guldmynt. Föremålet stryks mot stenens yta och ytterst små fragment fastnar som en tunn rand. Syror av olika styrkor appliceras droppvis på randen i syfte att lösa material som skrapats av och man kan på detta sätt "ringa in" ett ungefärligt värde på guldhalt. Metoden används fortfarande av guldsmeder och på pantlånekontor. En felaktig guldhalt avslöjas snabbt.

Avancerade analysinstrument

Avancerade analysinstrument ger naturligtvis noggrannare data, men "smakar det så kostar det". Elektronmikroskopet (SEM/EDX) är ett noggrant och mycket användbart analysinstrument framför allt för elektriskt ledande föremål, exempelvis mynt. Myntet placeras i en provkammare, varefter vacuum pumpas. En elektronstråle accelereras mot provet, vanligen med en spänning på 20 000 volt. Då elektronerna träffar provet emitteras röntgenstrålar, vars energi mäts med en speciell detektor. Varje metall avger ett antal karaktäristiska röntgenenergi, vilka kan identifieras och även kvantifieras så att halten (i viktsprocent) erhålls med en noggrannhet i spannet 0,1–0,5%. Det finns dock en del nackdelar; det är endast det yttersta ytskiktet på några tusendels millimeter som analyseras. Är myntet korroderat eller smutsigt blir det således bara oväsentligheter som påvisas. Vidare kan spårämnen med halter under 0,1% sällan detekteras. Metoden är relativt snabb och för ettusen kronor bör 2–3 mynt kunna analyseras.

Med en röntgenfluorescenspektrometer (XRF) eller en mikrosond (EPMA) tränger man djupare ned i provet, några hundradels millimeter. Noggrannheten blir bättre än med SEM/EDX. Dessutom kan spårämnen påvisas ned till mycket låga halter.

Varför är det då så intressant att kunna påvisa spårämnen? Svaret är att dessa ämnen är av stor betydelse när det gäller att bedöma ett mynts äkthet. För några hundra år sedan kunde man inte framställa helt rena

Masspektrometer för isotopbestämning av tungmetaller.
Naturhistoriska Riksmuseet, Avd. för Geovetenskaper.
FOTO: ANDERS G. NORD.

metaller, de kom alltid att innehålla låga halter av andra ämnen, så kallade spårämnen. Ett gammalt guldmynt kan därför innehålla låga halter av platina eller bly, vilket naturligtvis ett modernt guldmynt eller en förfälskning nästan aldrig gör. Detsamma gäller silvermynt. Många intressanta exempel redovisas i boken *Authenticity in Art – the scientific detection of forgery* (Fleming 1975).

Blyisotopanalyser

En spårämnesmetall som är särskilt givande att studera är bly, ett vanligt spårämne i äldre silvermynt. Bly har bildats i jordskorpan genom radioaktivt sönderfall av uran eller torium. Sönderfallet sker oerhört långsamt, så den geologiska tidsåldern är en mycket viktig faktor för de bildade blyisotopernas inbördes fördelning.

Skillnaderna mellan olika fyndorter kan vara avsevärda. (Det bör påpekas, att förhållandet för bly är speciellt gynnsamt jämfört med andra metaller). Exempelvis är blymalterna i Bergslagen oerhört gamla, cirka 1,8–1,9 miljarder år, och blyets isotopsammansättning skiljer sig markant från utländska blygruvor. Sala silvergruva började bearbetas redan under 1400-talet och även andra gruvor i Bergslagen brukades tidigt.

Egentligen är alla dessa blygruvor, men malmen (blyglans, PbS) innehåller cirka 0,1–1% silver. Vid framställningen av silver kom slutprodukten alltid att innehålla något bly. En isotopanalys av en "äkta" svensk riksdaler kan tydligt visa att silvret kommer från Bergslagen. (En blyisotopbestämning med en speciell masspektrometer kräver i och för sig att ett ytterst litet prov filas av).

Många falska mynt tillverkas genom elektrolys med ett äkta mynt som "mall". Likheten med det äkta myntet blir förbluffande god. Men det är oerhört svårt att med elektrolysmetoder erhålla den korrekta metallsammansättningen. Och även om en skicklig förfälskare skulle lyckas med konststycket att klara detta, kan en blyisotopanalys avgöra blyets proveniens. En analys är dock dyrbar, kostar omkring 2 000–3 000 kronor.

Neutronaktiveringsanalys

Men, tänker säkert många läsare, fortfarande är det ju bara ytskiktet som undersöks. I och för sig räcker detta i de allra flesta fall för en bedömning av äktheten. Sammansättningen inuti myntet kan förstås vara avvikande, så som var fallet med de falska 20-dollarsmynten, med en blykärna som blivit förgylld.

Om man vill vara hundra procent-tigt säker på att hela myntinnehållet analyseras måste man lösa upp myntet i någon lämplig syra och göra en vätkemisk analys. Men vem vill kosta på en dyrbar analys och förstöra ett mynt för att kanske få reda på att det trots allt var äkta? En sådan analys görs troligen endast om det finns en stor mängd likartade mynt som alla misstänks vara förfalskade.

Det finns en nyare metod, som "nästan" är icke-förstörande, nämligen neutronaktiveringsanalys (NAA). Analysen kan utföras i en kärnreaktor, till exempel i Studsvik eller i Kjeller utanför Oslo. Myntet bestrålas med neutroner, varvid flertalet metaller blir radioaktiva och sänder ut (främst) gamma-partiklar. De bildade radioaktiva isotopernas halveringstid samt partiklarnas energier registreras noggrant och ger på så sätt upplysning om hela myntets metallinnehåll och halter. Men nackdelarna är så stora att metoden bara genomförs på ytterst sällsynta mynt. Kostnaden är hög och efter analysen kan myntet förbli radioaktivt i många år.

Sammanfattningsvis kan man säga att med naturvetenskapliga analysmetoder kan en förfalskning av ett mynt praktiskt taget alltid avslöjas. Men kostnaden kan bli mycket hög. Det enklaste är att i första hand konsultera en erfaren mynthandlare, som kanske sett en million olika mynt under sin livstid. Vid tveksamhet kan en laboratorieanalys övervägas. Myntets tilltänkta värde bör förstas vara så högt att det motiverar en dyrbar analys.

Även i konstvärlden förekommer förfalskningar. För bedömning av autenticiteten hos en målning av exempelvis Rembrandt eller Rubens används många olika metoder. Erfarna konstexperter jämför färgval, stil, penseldrag, signatur etc. och kan sedan ge ett utlåtande. Allt måste stämma – åldern på duken och ramen likaså. Man kan analysera målningens olika färgpigment – inga moderna pigment får förekomma. Man går ibland så långt att man utför blyisotopbestämningar på blypig-

ment (Fleming 1975). Speciellt Rembrandt tycks ha hållit sig till samma leverantör och det blyvitt han använt har en mycket konstant isotopsammansättning. Förfalskaren måste således tänka på allt! Det gäller såväl för konstverk som för mynt.

* Metoden har tidigare beskrivits i denna tidskrift av Lennart Castenhag: Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet. SNT 2010:7 s. 152–153.

Litteratur

Fleming, S. J.: *Authenticity in Art – the scientific detection of forgery* (Institute of Physics, London 1975).

Skoog, D. A., Holler, F. J. & Nieman, T. A.: *Principles of instrumental analysis*. Saunders College Publ., Philadelphia 1998.

LÄSEKRETSEN

Tillgång på nya mynt

De nordiska länderna har valt olika lösningar på tillverkning och försäljning av sina nya mynt. För numismatiskt intresserade har Sverige i dag det svagaste erbjudande i Norden.

I DANMARK har Den Kgl. Mønt sedan 1975 varit en del av Danmarks Nationalbank och är sedan 2012 lokaliserad hos Nationalbanken i Köpenhamns centrum. Alla danska mynt präglas av Den Kgl. Mønt. Myntrullar, jubileumsmynt och årsset med mynt i ocirkulerad kvalitet och spegelglans (proof) säljs på hemsidan – www.kgl-moent.dk.

I NORGE skildes Det Norske Myntverket AS år 2001 från Norges Bank som aktiebolag och såldes 2003 till privata ägare. Numera ägs bolaget till hundra procent av norska Samlerhuset AS. Myntverket är sedan 1686 lokaliserat på Kongsberg och präglar fortfarande där alla norska mynt. Genom mynthandlare och www.samlerhuset.no säljs myntrullar och årsset med mynt i ocirkulerad och spegelglanskvalité. Norges Bank fastställer vilka mynt som skall produceras. Antalet jubileumsmynt är måttligt med 0–1 mynt varje år. Norges Bank säljer själv jubileumsmynten på sin webbsida och marknadsför dessa i annonser.

FOTO: RIKSBANKEN.

I FINLAND har myntverket varit lokaliserat i staden Vantaa sedan 1988 och etablerades 1993 som privat aktiebolag, Suomen Rahapaja Oy. Myntproduktionen i Finland är den mest kommersialiserade i Norden. Utgivningen av jubileumsmynt är mycket större än i de övriga nordiska länderna och mynt produceras också för fem andra euroländer. Hemsidan – www.suomenrahapaja.fi – erbjuder ett stort urval cirkulations- och jubileumsmynt.

I SVERIGE sålde Riksbanken år 2001 AB Myntverket till det finska myntverket. Från 2008 flyttades myntproduktionen från Eskilstuna till finska Vantaa. Utgivningen av minnesmynt är den lägsta av nämnda fyra nordiska länder. Senaste minnesmyntet utgavs år 2010 till kronprinsessans bröllop. Sveriges Riksbank var tidigt ute med privatisering av myntproduktionen. Till skillnad från de andra nordiska länderna har dock Riksbanken inte sett till att landets mynt erbjuds myntsamlare och andra intresserade med myntrullar och årsset med mynt av hög ocirkulerad och spegelglanskvalité.

SVERIGES RIKSBANK grundades 1668 vilket gör den till världens äldsta centralbank. Banken bör därför vara medveten om den historiska och kulturella betydelsen av landets mynt. Även om Riksbanken själv inte önskar genomföra försäljning av mynt skulle det kunna ordnas som i Norge, via mynthandlare.

För SNF och andra numismatiskt och historiskt intresserade bör det vara en prioritet att se till att detta händer. I oktober 2016 får Sverige nya 1-, 2- och 5-kronor. I år vore det därför lämpligt att gå ut med ett sådant erbjudande.

Ottar Ertzeid

SNF:s årsmöte 2015 i Falun

Av Ingemar Svenson & Jan-Olof Björk

Årsmötet 2015 gick av stapeln i kopparstaden Falun. En stad vars gruva levererat merparten av den koppar som använts till den stora svenska kopparmyntningen på 1600-talet. Under årsmöteshelgen besöktes även Avesta Myntmuseum. Värd för årsmötet var Falu-Borlänge Myntklubb.

Fredagen

För dem som reste från Stockholm blev redan resan till Falun en numismatisk upplevelse där ett flertal myntorter passerades; Sala, Avesta, Hedemora, Garpenberg och Säter samt säkert ytterligare någon som missats här. Redan på fredagseftermiddagen började medlemmar anlända till Falun och Grand Hotell. Myntdiskussionerna pågick sedan långt in på småtimmarna.

Falu-Borlänge Myntklubb

Värdforeningen inledde årsmöteshelgen med en presentation av klubben och dess historia, en aktiv klubb som startades 1978. Man har månatliga möten och ger ut tidningen *Mynt-masen*. Klubben är också arrangör av

den bland både samlare och handlare populära myntmässan i Borlänge, som årligen anordnas under våren. Särskilt glädjande är att klubben värnar om att attrahera unga myntsamlare och att den dessutom har en kvinnlig ordförande, Anette Lyneberger. Tyvärr är både kvinnor och ungdomar underrepresenterade såväl i SNF som i myntsamlarskaran i stort.

Presentationen följdes av ett trevligt och uppskattat föredrag av Leif "myntmasen" Andersson. Temat på föredraget var *Annorlunda betalningsmedel* och efter föredraget visades delar av "myntmasens" samling av just dylika objekt upp.

Årsmötesauktionen

Till denna auktion hade 156 utrop med objekt från Sven Svenssons samling plockats ut till försäljning. En bra spridning mellan besittningsmynt (64 ex), medaljer (26 ex) och polletter (56 ex). Utropspriserna var lågt satta och slutpriserna blev i snitt nästan fyra gånger utrop.

Intresset för numismatiska objekt och kanske inte minst objekt med proveniens är påtagligt. Här följer några slutpriser: Riga-riksdalern 1630 30 000 (5 000), det sista plåtmyntet ur Sven Svenssons samling som bjuds ut, ½ daler 1716 kontramarkerad med Götalands och Svealands vapen, 8 400 (1 500) och en 6 öre km på 1 öre sm-plants 16 000 (2 000). Även de moderna polletterna, ofta i toppkvalitet, gick mycket bra, exempelvis fyra Styrö/Bratten om 25, 50 öre, 1 krona och 5 kronor som från låga utrop budades upp till 1 600 kronor per styck. Överskottet av auktionen går till Sven Svenssons Stiftelse och kommer genom stiftelsen numismatiken i Sverige tillgodo.

Årsmötet

Årsmötet var som vanligt en relativt snabbt avklarad tillställning som följer det som stadgarna föreskriver. Att dela ut belöningar är alltid trevligt, för att citera en tidigare ordförande, Julius Hagander. De senaste åren har antalet medlemmar som uppnått den

2. Jan-Olof Björk och Sven-Erik Olsson.

aktningvärda medlemstiden fyrtio år varit relativt många. År 1975 var tydligen ett magert år och endast en medlem, Göran Mattsson, kunde vid årsmötet tilldelas föreningens medlemsnål i förgyllt silver. Vid årsmötet tilldelades också den avgående ordföranden i föreningens valberedning, Theodor Hassel, guldnålen. Bild 3.

Sven-Erik Olsson lämnade styrelsen efter många år som suppleant och ordinarie ledamot. Sven-Erik har bland mycket varit föreningens antikvarie och ledamot av Sven Svenssons stiftelse. Sven-Erik uppmärksammades för sina insatser inom SNF genom att tilldelas föreningens förtjänstmedalj. Bild 2.

Arrangörerna av årsmötet, representanter från Falu-Borlänge myntklubb, tilldelades föreningens hedersgåva ”Ekorren”. Bild 1.

Middagen

En hektisk dag med många möten och aktiviteter avslutades med en festmåltid i Grand Hotels matsal. Middagen efter årsmötet var som vanligt välkomponerad och bestod detta år av viltpaté med rödlökschutney, svamp samt hembakat bröd, röding från Dalarna som serverades med en chablisås, säsongens primörer och potatispuré samt hallonsorbet med färska bär, grädde och knäckflarn. Till detta

fanns både bättre viner och ett brett urval lokala ölsorter att välja mellan. Efter en lång och trevlig dag i Falun valde merparten av deltagarna att gå till kojs direkt efter middagen, detta för att orka med söndagens aktivitet.

Avesta Myntmuseum

På söndagsmorgonen stod en abonnerad buss utanför hotellet. Målet för bussresan var Avesta Myntmuseum, beläget cirka sju mil från Falun.

Avesta Myntmuseum som slog upp portarna 1983 är i mångt och mycket

en skapelse av SNF:s förre korresponderande ledamot Bertel Tingström (1912–2004). Som pensionär skrev han in sig på Uppsala universitet och påbörjade en akademisk karriär. År 1984 försvarade han avhandlingen *Sveriges Plåtmynt 1644–1776, en undersökning av plåtmyntens roll som betalningsmedel*. Utöver denna kan den intresserade finna mycket läsvärt i en annan av Tingströms publikationer, *Avesta Myntmuseum, Numismatiska Meddelanden XXXIX*, utgiven av SNF 1995.

Avesta Myntmuseum är något så ovanligt som ett privat museum. Ägare är Stiftelsen Nordstjernen. Museet har sina rötter i den magnifika samling som generalkonsuln Axel Ax:son Johnson sammanbragte under första halvan av 1900-talet. Till sin hjälp hade han den välkände mynthandlaren med vetenskapliga ambitioner; T.G. Appelgren (1872–1950). Likt de flesta stora samlare köpte generalkonsuln också gärna hela samlingar. En sådan var Georg Nymans, Jönköping, samling av drygt tvåhundra plåtmynt.

Och just plåtmynt kom att ligga honom varmt om hjärtat och följaktligen också bli den föremålsgrupp som museet är mest känt för. I museet förvaras till exempel det ena av två privatägda exemplar av världens största

3. Jan-Olof Björk och Theodor Hassel.

präglade mynt – ett plåtmynt om 10 daler sm. Den inre utställningssalen har en kortvägg som bildligt talat är tapetserad med plåtmynt av 8 dalers valör – närmare femton stycken! Vid åsynen av denna imponerande vägg hade en av årsmötesdeltagarna, tillika välkänd samlare av dessa fyrkantiga kopparmynt av jätteformat, svårt att hålla sina känslor i styr. Kanske beroende på att han av någon anledning fortfarande saknar en representant för de allra största plåtmynten i sin utsökta samling. Bild 4.

Men dessa är ingalunda de enda mynten som gör en resa till Avesta Myntmuseum värt besväret. I museet förvaras också många vackra kopparskiljemynt. En hel del av dessa utgörs av det urval som Appelgren efter eget huvud köpte för generalkonsulns räkning på auktionerna över Gustaf Cavallis (1849–1926) efterlämnade samling, maj till december 1927. Riktiga referensexemplar således! Som kopparmyntssamlare är det lätt hänt att trampa ned sig i kopparträsket i den innersta salen.

Men den karaktärsfaste som lyckas avbryta excessen i tid och bege sig till den yttre utställningssalen kommer att bli rikligen belönad med ögonodis. I de vackert designade utställningsmontrarna samsas nämligen representanter från övriga numismatiska föremålsgrupper – alla i yppersta skick! Vi i Sverige har Appelgren att tacka för mycket. Inte minst för hans goda råd i samband med generalkonsulns köp av den finske gardskaptenen Oskar Wasastjernas mycket omfattande och framför allt välkonserverade samling av svenska och de svenska besittningarnas mynt. Samlingen omfattade även en ”liten” post plåtmynt, knappt 110 stycken.

Men framför allt är det samlingens silver- och guldmynt som sticker ut. Många av dem fångar effektivt åskådarens öga i utställningen. Förutom Gustav I:s tidiga, klassiska dalrar brukar besökarna imponeras av mark ortig 1593 (SM 8), den extremt sällsynta interregnum- och typdalern 1600 (SM 8), Erik XIV:s 2, 1 och ½ mark Reval 1561–1562, hertig Karls 8 mark

4. En hel vägg med 8-dalermünt.

guldklipping 1599 (SM 3) med flera.*

Mindre känt är kanske att museets samling av svenska brukspolletter till allra största delen stammar ur den välkände göteborgssamlarens, kriminalöverkonstapeln Bernhard Olofssons, samling. Den intresserade hänvisas till Appelgrens lagerkatalog 80, april 1948. Av 121 nummer i katalogen köpte generalkonsuln hela 93 stycken, av vilka många finns utställda.

Årsmötesdeltagarna kunde också beskåda några få sedlar. Leverantör av dessa flygande pengar är något förvånande den välkände samlaren av Karl XI:s mynt, I. A. Bonnier. Förvärvet av de fyrahundra sedlarna med mera skedde år 1933 – några år efter Bonniers död.

Det behöver knappast sägas att besöket i Avesta Myntmuseum var en mycket uppskattad programpunkt under årsmöteshelgen. En trevlig helg i numismatikens tecken signerad SNF:s vice ordförande och programsekreterare Roger Lind samt naturligtvis värdforeningen Falu-Borlänge Myntklubb.

FOTO: LENNART CASTENHAG.

* SM = Ahlström, B. m.fl.: *Sveriges mynt 1521–1977*. Stockholm 1976.

PRESSKLIPP 1911

Grekisk myntstamp med ingraverad ugglahittades i Egypten

En urgammal myntstämpel. I Aténs museum visas en stämpel, som sannolikt är den enda äkta forngrekiska myntstämpel, som finnes i behåll. Den påträffades år 1904 i Egypten, utgöres af brons med den ugglaingraverad, som stämplades på aténska mynt om tre drachmer.

Stämpeln är af vetenskapligt intresse på grund af det bevis den lämnar för de insikter i metallurgi som grekerna besutto tre eller fyra hundra år före Kr. Den innehåller omkring tjugo två och en half procent tenn och nästan sjuttio procent koppar. Den är ytterst hård men äger på samma gång en viss smidbarhet, på grund av kopparns och tennets stora renhet, hvilka omsorgsfullt befriats från alla spår af bly och zink, för att bevara hårdheten, och från arsenik och antimon för att förekomma sprödhed.

Anonym tidningsnotis i *Wedbergs klippssamling 1911 s. 69*

INTRESSANTA FÖREDRAG PÅ MYNTETS DAG 2015

Söndagen 25 oktober 2015 arrangerades Myntets Dag på Kungl. Myntkabinetet i Gamla stan i Stockholm. Medarrangörer och deltagare med informationsbord på volontärbasis var Svenska Föreningen för Historiska Värdepapper (SFHV), Stockholms Myntklubb, Svenska Pollett-föreningen, Svenska Numismatiska Föreningen, Svensk Numismatisk Tidskrift, Numismatiska forskningsgruppen vid Stockholms Universitet och Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad.

Med fritt inträde inbjöd museet till familjeaktiviteter, exempelvis Pengarnas hemligheter, med en "pengadetektiv", skattjakt i museets lokaler samt Fiskdamm (ordnad av Stockholms Myntklubb, med skänkta gamla svenska mynt som fiskafänge).

Vidare arrangerades fem halvtimmes välbesökta föreläsningar och presentationer under eftermiddagen. Frédéric Elfver välkomst öppnade föreläsningsejouren och överlämnade därefter taktpinnen till eftermiddagens moderator Per-Göran Carlsson som med smärre samtal överbryggade de olika inslagen och fängade upp en del intressanta frågor och diskussioner.

Föredrag

Ernst Nordin – nestor bland nuvarande generationens medaljkonstnärer och myntgravörer – inledde och berättade om den kreativa processen att utforma de kommande nya metalliska växelmynten. Vi fick serverat många insikter och personliga reflektioner "från ax till limpa"!

Ernst inledde sin karriär som skulptör med en elva meter stor stålkonstruktion i Umeå men har också sysslat med den minimalistiska plastiken i de välbekanta tiokronorsmyntens kungaporträtt. Bland annat uppvisade Ernst några arbetsprover i större format av de modeller som är förebilderna för de nya mynten.

Därefter tog oss **Birgitta Sandström** – tidigare mångårig chef för Zornmuseet i Mora – med på en insiktsfull orientering om Tore Strindberg, en medaljgravör som verkade från 1920-talet till 1968 och vars produktion kan räkna cirka 45 sådana olika miniatyrverk. Tore verkade i närheten av Erik Lindberg och tog upp mycket lärdom från denna mästare. Birgitta gav en välillustrerad exposé av Tores främsta verk, där hon framhöll hans medalj över Selma Lagerlöf från 1940 som en av de främsta. Birgitta har nu efter sin pension funnit stort intresse i

medaljkonsten och samlar efter tycke och smak lite av varje som har med miniatyrkonst att göra.

Eftermiddagens program fortsatte med arkeologen **Per Widerström** som entusiastisk ciceron och presentatör av betydelsen av ett stort vikingatida mynt- och metallfynd på Gotland – den så kallade Spillingsskatten. Publiken fick sig serverat en mycket välillustrerad och strukturerad presentation av fyndets sociala och ekonomiska sammanhang.

Per vidgade vår horisont tänkvärt när han redogjorde för 800-talets handelsmönster och våra vikingars förehavanden lite överallt i österled. Uppenbarligen hade många av de hårdbarkade vikingarna en hemvist på östra Gotland och det finns viss grund för att de silvermängder som återfördes till Gotland kan vara intäkter från omskriven lukrativ slavhandel med handelsplatser bortom nuvarande Ukraina. Först senare utvecklade Gotland andra näringar med framgång, bland annat export av sakrala kalkstensskulpturer till länderna i Östersjöområdet. Så, det finns många intressanta perspektiv på mynt-/silverimporten som senare övergick till en inhemsk myntning.

Efter en stunds paus fortsatte **Björn Tarras-Wahlberg** med en personlig avrapportering från den stora internationella världskongressen i september i Taormina på Sicilien. Under en knapp vecka var över 500 forskare och besökare samlade för att välja mellan mer än 400 olika föredrag i numismatiska ämnen, företrädesvis om grekisk

Ernst Nordin.

Birgitta Sandström.

och romersk myntning. Det var i sanning ett numismatiskt smörgåsbord av information och presentationer av de senaste forskningsrönen.

En hel del praktiska observationer, upplevelser och förbättringsförslag fick vi oss till livs under Björns presentation, bland annat att det är ett ganska tungrott evenemang och att det italienska språket var prominent företrätt på alla sätt, vilket reducerade den allmänna tillgängligheten för engelskspråkiga deltagare. Denna kongress avhålls vart sjätte år och stafettpippen går nästa gång till Warszawa i Polen, därefter eventuellt till Melbourne i Australien.

Dagens program avrundades med en riktig rysare till berättelse, livligt framställd av *Svein Gullbekk*, professor vid Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. Det handlade om turerna kring hur man säkrade den norska guldreserven från att konfiskeras av tyskarna vid deras invasion under perioden 9 april till 9 juni 1940. Men också om den norska kungafamiljen och regeringens överlevnad, en hemlig flykt till Malta i Medelhavet, samt hur man delade upp transporten av mängden kronguldmynt (över 400 000 sådana mynt) till olika geografier. I dag är denna monetära guldskatt återbördad till norskt territorium. Åminnelsen kring denna dramatik är sedan något år manifesterat i en fin permanent utställning, som professor Gullbekk varit högst instrumentell att realisera med den äran.

Svein bjussade också på en liten "numismatisk hemlis", nämligen det faktum att åtminstone en säck om tusen 20-kronors norska guldmynt med det svåraste årtalet – 1883 – är bevarad intakt, vilket han själv är ögonvittne till. Om man betänker att det cirka dussinet kända exemplar av denna årtalsraritet på den öppna samlarmarknaden betingar cirka 250 000 kronor vid auktion, så är det med viss vördnad man kan "värdera" guldreserven, inte bara i metallvärdet, utan också i potentiella samlarvärden. Men, det är taget bestämt beslut att dessa kvarvarande mynt inalles ska anses vara av oersätligt kulturvärde för Norge som varken kommer att smältas eller säljas.

Vi har ju faktiskt en slags parallell med vår svenska välbekanta 20-kronors guldmynt 1925, som till allra största delen utgör andel av den svenska guldreserven. På 1970-talet gjordes en propå att man genom att kontramarkera dessa guldreservexemplar sedan kunde sälja den för mervärde till allmänheten, emedan de genom den tilltänkta märkningen skulle skilja sig från de omärkta och dyrbarare exemplaren som varit i cirkulation sedan begynnelsen och därmed inte förstöra samlarmarknaden och de pengar som redan investerats i de cirkulerade exemplaren. Återstår att se om ett sådant beslut någon gång kan komma att revideras. Kanske kan det också fungera som en idé till normmännen att låta folket komma närmare sin "gullskatt".

Informationsbord

Parallellt med relaterade program ställde nämnda föreningar upp med bemannade informationsbord och utdelning av pamfletter, tidningar och skrifter som den besökande allmänheten kunde ta del av. Myntets Dag genererade omkring 170 besökare till museet, vilket var 30% fler än förra året. Denna söndag var ju dessutom inledningen på höstlovet bland Stockholmregionens skolor, så det fanns många konkurrerande attraktioner i stån. För varje år byggs erfarenheterna upp som kan leda till förbättringar och ökade besökssiffror.

För klubbarna är detta ett fint tillfälle att exponera sin existens och rekrytera nya medlemmar. För Stockholmsklubbens räkning gjorde Mats Johansson en strong insats vid Fiskedammen samt hanterades informationsbordet av honom och Anders Hallberg. Undertecknad var moderator/konferensiar under eftermiddagens föreläsningar samt koordinator bland klubbarna gentemot Frédéric Elfver från Numismatiska forskningsgruppen, samt KMK:s Cecilia von Heijne. Vårt samarbete har varit utmärkt med dessa och SFHV:s ordförande John Örtengren med flera, Bengt Granath och Ingemar Svensson företrädande SNF samt Monica Golabiewski Lannby, SNT. Pollettföreningen ställde upp mycket ambitiöst med fylligt bord och exempelsamlingar ordnat av Jan Hildemar, Bernt Lund och Magnus Lindell.

Per-Göran Carlsson

FOTO: FRÉDÉRIC ELFVER.

Svein Gullbekk.

Informationsbord.

LENNART PHILIPSONS SAMLING SVENSKA MYNT

ALLA NUMMER AV SNT under andra halvåret 2015 har på andra omslagssidan en helsidesannons för amerikanska auktionsfirman Stack's Bowers Galleries auktion av Lennart Philipsons samling av svenska mynt.

Philipson föddes i Stockholm 1933. Efter sin militärtjänst studerade han från 1955 hotellutbildning i Schweiz. År 1957 flyttade han till Mexiko, där han arbetade inom hotell- och restaurangbranschen. År 1964 började han samla konst och från 1973 mynt. Senare öppnade han en egen mynthan-del i Mexiko.

Thor Bäckström, Philipsons morfar, var en ivrig myntsamlare. Detta tillsammans med sitt svenska ursprung inspirerade Philipson att från Mexiko börja samla svenska mynt. Samlingen startade med ett exemplar av en riksdaler 1543 med flera kvalitetsbrister. Allteftersom samlandet blev mer sofistikerat blev även mynten det liksom deras kvalitet. Samlingen utökades till en typsamling av svenska mynt från 1500-talet till nutid.

De topphundra mynten från samlingen utbjöds på Stack's Bowers Galleries auktion (objekt 40001–40100) under *New York International Numismatic Convention* (NYINC) i New York den 8 januari 2016. Philipson och omkring fyrtio andra personer var närvarande under själva auktionen, inklusive kända svenska, norska och tyska mynthan-dlare. Mynten såldes i *plastic slabs* från amerikanska NGC.

Några höjdpunkter

Gustav Vasas riksdaler 1559 (kvalité AU-55) med proveniens Münzen & Medaillen klubbades för \$ 6 500. (Alla belopp påläggs 17,5% inropsavgift. SEK/\$ = 8,50 vid auktionen.)

Erik XIV:s halvdaler 1561 (AU rengjord) är ett av tre kända exemplar enligt auktionskatalogen. På MISAB 15 såldes Nils J. Lindbergs exemplar för SEK 70 000 + 18,75%, medan detta

1. Erik XIV. Stockholm. ½ daler 1561. Sålđ för \$ 28 000.

2. Sigismund, Stockholm, 1 daler 1594. Sålđ för \$ 24 000.

köptes till en norsk samling för höga \$ 28 000 + 17,5% (*bild 1*). 1 ½ mark 1562 (MS-61) såldes för \$ 3 800.

Johan III:s 2-riksdaler (SM 20) (EF-45) gick för \$ 7 500. MISAB 16 sålde två exemplar i 1+ och 1/1+ för SEK 18 000–18 500. Riksdalern 1586, typ Levin 149 (VF-35) med proveniens Karl-Erik Schmitz, auktion Spink objekt 299 år 1989, uppnådde \$ 1 500. Den sällsynta ½-riksdalern 1574 (VF-35) inropades för \$ 3 200 till en norsk samling.

Sigismunds daler 1594 (objekt 40013) utbjöds i god kvalité AU-58 men blev inte såld för det höga lägsta-priset på \$ 50 000. Daler 1594 (objekt 40014) med felstavningen SIGIMVNDVS i stället för SIGISMVNDVS klubbades för \$ 24 000 (*bild 2*). B. Ahlström auktionskatalog 45 skrev år 1992 att "Detta mynt är endast känt i två exemplar. Detta exemplar [från Gunnar Ekström, senare Hagander 38] och ett exemplar i Riksbankens samling". Senare har ytterligare två tillkommit: Philipsons exemplar med proveniens

Bonde auktion 6 / Künker auktion 233 och exemplar Lars Brun som såldes på Phileas auktion 295 år 2011 för SEK 560 000 + 21%.

Karl /IX/, riksdaler 1597 (EF-40), som hertig av Södermanland realiserade \$ 7 500. Proveniensen från Hagander (Künker auktion 219), Schmitz och Ahlström nämndes inte i auktionskatalogen. Karl /IX/ som riksföreståndare, riksdaler 1599 i låg kvalitet NGC böjd uppnådde \$ 1 900. Den sällsynta riksdalern 1601 (VF-35) hamnade i den tidigare nämnda norska samlingen för \$ 8 000.

Karl IX:s 20-mark 1606 (EF-40) inropades för \$ 5 500 och 6 mark 1609 (AU-53), proveniens Sten Törngren, för \$ 12 000. 8 mark 1608 (AU-55) från Ponterios auktion 145 över Leslie Hannulas samling såldes då för \$ 12 000 och nu för \$ 7 500.

Karl X Gustavs sällsynta dukat 1658 med kvalitetsmärkt NGC UNC saltvattensdala köptes av en norsk samlare för hela \$ 22 000. Auktionskatalogen var utan proveniens, men litteratur-

3. Karl XI, Stockholm, 1 dukat 1677.
Såld för \$ 9 500.

4. Adolf Fredrik, Stockholm,
1 dukat 1752. Såld för \$ 6 000.

studier berättar att exemplaret är ett strandfynd från Barcombe i Wales, som såldes hos Seaby Coin & Medal Bulletin 814 London år 1986 till Julius Hagander 218 och på Hagander 3 Künker auktion 208 i 2012. Riksdaler 1654 (AU-53) klubbades för \$ 6 500.

Karl XI:s extremt sällsynta dukat 1677 (MS-63) med vänstervänt porträtt (SM 28) med proveniens från Bruun och Hagander (Künker auktion 185) klubbades för \$ 9 500 (bild 3). Auktionsfirman refererar till informationen i Hyllengren & Glücks Årtalsförteckning (1977) om ett känt exemplar i privat ägo och ett i museum. Oldenburgs exemplar köptes av Antell och finns numera i Helsingfors museum. Senare har det dykt upp ytterligare ett privat, perforerat exemplar från Ericson/Pripp/Schmitz (Ahlström auktion 29/49/66). Riksdalern 1676 såldes för \$ 5 000 som efterprägling (SM 52b), emedan den är samtida (SM 52a), se artikel i SNT 2015:5 sid. 105.

Karl XII:s dukat 1715 (AU-58) inropades för \$ 3 010, riksdaler 1707 med peruk (AU-53) för \$ 4 700 och med eget hår (AU-55) för \$ 3 800, medan riksdalern 1713 med smala lejon (MS-61) såldes för \$ 3 400. Ulrika Eleonoras dukat 1720 (AU rispor) inropades för \$ 4 600 och riksdaler 1719 (AU-50) för \$ 2 800.

Fredrik I:s sällsynta dukat 1747 med FRIDERICVS (och inte U) i god kvalitet MS-61 erövrades för \$ 4 200 och den vanligare dukaten 1748/7 (MS-62) \$ 6 500, båda till en norsk samling. Serafimerriksdalern 1748 (MS-62) med proveniens MISAB 6 objekt 654 uppnådde höga \$ 13 000.

Adolf Fredriks dukat 1752 är en underskattad sällsynthet känd i mindre än tio exemplar i privat ägo. Phi-

lipsons exemplar (MS-61) har mycket fin proveniens från Oldenburg och Bonde 1, men detta nämndes inte i auktionskatalogen (bild 4). Dukaten klubbades för \$ 6 000. En ½-riksdaler 1766 såldes som utan gravörsignatur, men den har gravörssignaturen CF. Myntet känns i endast ungefär tio exemplar i privat ägo och gick för billiga \$ 850.

Gustav III:s dukat 1782/79 (MS-61) från Per-Otto Nordins samling (Münzen & Medaillen auktion 80, år 1994) auktionerades för \$ 2 800 till en norsk samling. Gustav IV Adolfs dukat 1807 (MS-62), som stammar från Ahlströms lagerlista 15, år 1964, och senare Schmitz samling, såldes för \$ 2 210 och Karl XIII:s dukat 1815 (MS-64) för \$ 2 800.

Karl XIV Johans 4-dukats 1838, 4-dukats 1839 och 2-dukats 1836 stammar alla från Louis E. Eliasberg Sr:s samling, såld på Stack's auktion år 2005 (köpt från Walter F. Webb år 1943-1945) och klubbades för respektive \$ 9 000, \$ 12 000 och \$ 5 500, båda 4-dukaterna till en norsk samling.

I en separat internetauktion (med tryckt auktionskatalog) såldes den 13 januari 56 objekt (nr 43 069-43 133) silvermynt, en dukat 1848, flera guldcaroliner och 20-kronorsmynt samt en lot med ungefär åttio mynt från 1910-1991.

Sammanfattningsvis realiserade kända rariteter och höga kvaliteter goda priser, medan skildringarna av provenienser och raritet är bättre hos svenska auktionsfirmer.

Ottar Ertzeid

FOTO
BILD 1 OCH 4: STACK'S BOWERS GALLERIES.
BILD 2 OCH 3: KÜNKER.

TALER, DALER, DOLLAR

UNDER GUSTAV I VASAS regeringstid tillkom högre valörer än penning och örtug; öre (1522), daler (1534) och mark (1536), sammantaget fler valörer än någonsin tidigare i Sverige. Vid den här tiden började regentens porträtt förekomma på mynt i högre valörer. Gustav I regerade i nästan fyrtio år. På mynten ses kungen avbildad som ung man, välklippt med välansat skägg, och med tiden en tunnhairig och långskäggig äldre man i sextioårsåldern.

Dalern var ett värdebeständigt silvermynt. Det då – efter att unionen med Danmark och Norge upphört – självständiga Sverige kom med i den europeiska, ekonomiska gemenskapen. Som första svenska mynt blev dalern införd i handböcker på kontinenten. De fastställde värdet på europeiska mynt – en tidig valutatabell – och användes av växlare.

Kung Gustav var en skicklig ekonom och gav inte ut ett öre i onödan. Mynten skulle innehålla just så mycket silver som behövdes, aldrig så lite att det orsakade inflation. För utrikes utgifter användes daler och mark med hög silverhalt eller europeiska guldmynt som gyllen. Otillåten utförelse av mynt straffades mycket hårt.

Först under kung Gustavs äldste sons, Erik XIV, regering utgavs Sveriges första reguljära guldmynt, år 1568. Hans andre son, Johan III, försämrade silverhalten i mynten och landets ekonomi så till den grad att hans eftermäle blev "inflationernas konung".

Dalerns förebild var det tyska silvermyntet taler, som dominerade världshandeln från 1500-talet. Upprinnelsen till det amerikanska dollar var *daler* och *taler* som i England benämndes *dollar* i folkmun, i Skottland var dollar till och med en officiell beteckning. I de engelska kolonierna i Amerika kallades åttareal-myntet dollar.

MGL

Christer Berggren: *Mina mynt. Samling & anekdoter*. 2015. 60 s.
Rikt illustrerad.

Mina mynt – samling & anekdoter

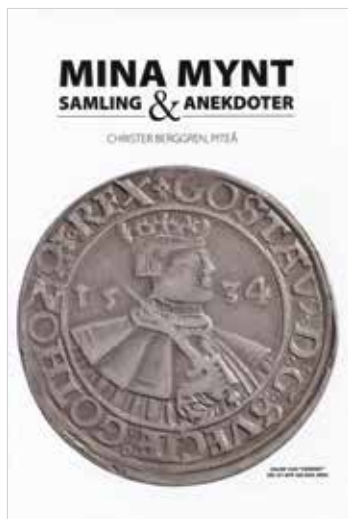
ALLT FÖR SÄLLAN – kan man tycka – utges böcker om mynt i Sverige. Intrycket att den numismatiska utgivningen är sparsam beror kanske mest på att vi är en skara ivriga, vetgiriga entusiaster som håller få saker högre än att just förkovra oss i ämnet mynt. För om vi ska vara ärliga är det nog så, att både Svenssons och Ekströms numismatiska stiftelser skapar möjligheter för publikationer i ämnet, som är få nationer förunnade betraktat per capita.

Jag har här glädjen att presentera en av de böcker vars utgivande har möjliggjorts tack vara bidrag från Sven Svenssons stiftelse för numismatik. *Mina mynt – samling & anekdoter* är titeln på en bok författad av Christer Berggren. Boken, som utgavs 2015, omfattar sextio sidor och är tryckt hos Norra Skåne offset. Upplagan är tvåhundra exemplar, varav hundra har nummerats.

Christer Berggren är bosatt i Piteå, där han är en välkänd profil. För den stora allmänheten i Piteå är det väl inte främst som myntsamlare han är bekant utan som långvarig innehavare av ”Sunes grill”. Sunes grill är en anrik inrättning i Piteå, grundad av Christers far, Sune, som även fått en mycket populär hamburgare uppkallad efter sig – Big Sune.

Konnässör av riksdalrar

Det är emellertid som välkänd samlare av svenska dalrar/riksdalrar som Christer tilldrar sig vårt intresse i detta sammanhang. *Mina mynt – samling & anekdoter* är inget mindre än Christers samlar- och livsgärning presenterad i bokform. Den Berggrenska samlingen utmärks inte av volym. I allt utgör de i samlingen

ingående objekten, den övervägande majoriteten förstås riksdalrar, inte mera än ett sextiotal mynt. Samlingens tyngd illustreras av det faktum att Berggren är ägare till samtliga fyra typer (som är möjliga att förvärva) av 1534 års daler – en klassisk ensemble som det har lyckats få samlare att hopbringa. *Se omslagsbilden ovan.*

Det är tydligt att Christer Berggren har lång erfarenhet av mynt. Han har en mycket god blick för vackra exemplar – det faller sig naturligt att benämna honom konnässör. Samtliga Christers mynt är presenterade med foton och en varierande mängd text. Varje sida rymmer mellan ett och tre mynt. Samtliga objekt är avbildade i naturlig storlek, men vissa av dem är även förstörade i varierande grad. Då nästan samtliga mynt är tilltalade på ett eller annat sätt (patina/kvalitet, ofta i kombination), framstår hela boken som ett veritabelt ögongodis. Samtliga myntbilder är tagna av Gabriel Hildebrand.

Om bilderna är härliga att betrakta, är det kanske ändå texterna som gör störst intryck. Många av objekten följs, förutom av provenienser, av Christers egna betraktelser kring dem. Samlarens entusiasm lyser igenom! Smaka bara på denna formu-

lering om en (faktiskt medelmåttig) riksdaler 1807:

Här ett gigantiskt felköp – helt emot mina principer. En av de första riksdalrar som jag köpte. Myntet har följt med min samling allt sedan dess, för att statuera exempel! Lärorikt! En annan inriktning påbörjades turligt nog.

Berggrens språk är personligt och många av texterna är såväl roande som informativa. Ett särskilt lyckat grepp är bokens förhållandevis omfattande inledning. Här berättar Christer om sitt samlande och dess inriktning, om samlarkollegor och numismatiska förebilder samt avrundar med några anekdoter från myntvärlden.

Hela bokens upplägg är personligt – i inledningen står att läsa: *Text och layout är gjord utan extern författar- eller boktryckarexpertis.* Bakom layouten står Louise Wargklev. Det okonventionella upplägget och formgivningen bidrar till verkets unika och varma anslag, förmodligen norrländskt i bästa bemärkelse.

Christer Berggren avslutar sitt verk med en uppmaning till andra samlare att föreviga sina samlingar i bokform, på samma sätt som han själv har gjort. Undertecknad är övertygad om, att det svenska myntsamlandet skulle avsevärt berikas om flera samlare skulle hörsamma Christers uppmaning!

Dan Carlberg

AUKTIONER & MÄSSOR

- 12-13/3 MISAB 17, Stockholm
- 2/4 Göteborgs Numismatiska Förening, myntmässa
- 16/4 Falu-Borlänge Myntklubb, mynt- & frimärksmässa
- 23/4 Frimynt, Helsingborg
- 14/5 Myntkompaniet, Stockholm, myntauktion
- 21/5 MISAB 18 & 19, Stockholm

VÄLKOMNA PÅ MYNTMÄSSA

Lördag 2 april 2016

kl. 11 – 15

i Dalheimers hus, Slottskogsgatan 12
i Majorna, **GÖTEBORG**

Svenska Numismatiska Föreningen
& 10–15 mynthandlare
kommer att vara representerade.
Göteborgs Numismatiska Förening anordnar.

FriMynt 2016

42:A INT. MYNT- & FRIMÄRKSMÄSSAN

Välkommen!

23 april kl 11.00-17.00

IDROTTENS HUS

MELLERSTA STENBOCKSGATAN, HELSINGBORG, SVERIGE

www.frimynt.se

 HelsingborgsUtställningar • Drottninggatan 184, 254 33 Helsingborg • Tel 042-29 25 60 • Fax 042-29 20 83

Program för SNF:s årsmöte i Örnsköldsvik den 7–8 maj 2016

Lördag 7 maj

- 09:00 Samling vid Elite Plaza Hotell, Hotellgatan 9, Örnsköldsvik
09:15 Avfärd med buss till Anders och Barbro Åbergs livsverk, konstmuseet Mannaminne, Nordingrå
10:30 Guidad visning av Mannaminne, Nordingrå
12:00 Lunch på Mannaminne, Nordingrå
13:15 Avfärd mot Örnsköldsvik
14:45 Visning av auktionsmaterialet, Elite Plaza Hotell
15:45 Auktion, Elite Plaza Hotell
18:00 SNF:s årsmöte, Elite Plaza Hotell. SNF:s årsredovisning presenteras i majutgåvan av SNT och på SNF:s hemsida (www.numismatik.se) men är också tillgänglig vid årsmötet.
20:00 Gemensam middag, Elite Plaza Hotell

Söndag 8 maj

- 09:00 Samling vid Elite Plaza Hotell
09:05 Avfärd med buss till Örnsköldsviks museum
09:15 Guidning samt visning av myntfynd från orten, Örnsköldsviks museum
10:30 Visning av Nola Myntklubbs iordningställda utställning (numismatik och kurios), Café UH
12:00 Lunch på Restaurang Varvsberget
13.30 Mötet avslutas på Restaurang Varvsberget
14.15–14.30 Avfärd med flygtaxi till Örnsköldsviks flygplats. Tåg går vid 16.00.

Måltider

Lördagens lunch består av köttgryta med potatis/ris samt sallad, bröd, smör, måltidsdryck, kaffe och kaka till en kostnad av 100 kronor per person.

På lördagskvällen erbjuds följande *trerättersmiddag*: rensteksmousse toppad med löjrom, lammrostbiff med timjansås, sparris, lingon, klyftpotatis samt pannacotta med bärsås. Måltidsdryck. Kaffe. Allt till en kostnad av 350 kronor per person. Dryck efter önskemål beställs på plats och betalas separat.

Söndagens lunch består av stekt rödspätta serverad med remouladsås, morötter, kokt potatis. Lättöl eller mineralvatten. Glass med varma bär och kaffe. Allt till en kostnad av 235 kronor per person.

Meddela gärna önskemål om specialkost.

Hotell

Elite Plaza Hotel, Hotellgatan 9, Örnsköldsvik, tfn 0660–204190. Enkelrum 940 kronor och dubbelrum 1 140 kr. Priserna inkluderar frukost. Bokning kan endast göras per telefon. Ange bokningskod (SNF årsmöte) vid bokningen. Bokningen ska göras senast 6 april 2016, därefter kan rum endast erhållas i mån av plats.

Hotell Focus, Lasarettsgatan 9, Örnsköldsvik, tfn 0660-821100. Enkelrum 1 295 kr och dubbelrum 1 495 kr. Priserna inkluderar frukost. Bokning kan endast göras per telefon. Ange bokningskod (SNF årsmöte) vid bokningen. Bokningen ska göras senast 6 april 2016, därefter kan rum endast erhållas i mån av plats.

Anmälan

Anmälan till måltiderna, som är bindande, sker till Roger Lind, tfn 073–9496084, e-post: sigge@live.se. Därefter betalas avgiften för de måltider som valts till SNF:s PlusGiro 15 00 07–3. Detta måste vara gjort *senast 18 april 2016*.

Vitterhetsakademiens
numismatiska boksamling
finns på
Kungl. Myntkabinettet

På nätet hittar du VITALIS,
Vitterhetsakademiens biblioteks
huvudkatalog:
vitalis.raa.se

Mer info får du från
bibliotekarien på KMK:
carina.bergman@raa.se

ULF NORDLIND
MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08 - 662 62 61
Fax 08 - 661 62 13

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR

Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur

www.nordlindsmynt.se

Strandbergs Mynthandel
& Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Obs! Ny besöksadress:
Hantverkargatan 36, Kungsholmen
Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel. 08 - 611 01 10

TILL SALU: MYNTHANDEL

Centralt belägen
Etablerad i Stockholm 1976

Varulager och inredning,
svenska och utländska mynt och sedlar
samt litteratur m.m. ingår

Tel.: 08 - 673 34 23
kl. 11⁰⁰ - 17⁰⁰ måndag - torsdag

Bli medlem i
**SVENSKA
NUMISMATISKA FÖRENINGEN**

Stiftad 1873

Årsavgiften är 250 kronor.
Som medlem kan du nu helårsprenumerera
på MISAB:s auktionskataloger med
rabatt på 250 kronor från SNF!

Gäller från 2016.

Skarabé
Mynt & Guld AB
köper och säljer
MYNT, SEDLAR
och MEDALJER
Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 - 135 088
skarabe@telia.com - www.skarabe.eu
Öppet: Vardagar 10 - 18

MYNTMÄSSA

Lördag 16 April 2016

Kl. 10.00 - 16.00

Soltorgsgymnasiets aula
Masergatan 20, Borlänge

10-12 mynthandlare

Nyhet 2016: Även Frimärkshandlare

- Mynt och övrig numismatik
- Sedlar • Medaljer • Polletter

ENTRÉ: 20 kr

Stor fri parkering

Arrangör:
Falu-Borlänge Myntklubb

Information:
thomasschutt@hotmail.com
Tfn: 073 - 048 32 04
Hemsida: www.fb-myntklubb.se

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgesamlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046 – 14 43 69

e-post: siv-gunnar@swipnet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08 – 411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81
Fax. 08 – 411 52 23

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kanikgatan 3
222 29 Lund
Tel. 046 – 12 99 00
per_fjordberg@hotmail.com

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 13 94 84
besour@telia.com
www.besour.se

COLLECTIA AB

Box 43
310 20 Knäred
Tel. 0430 – 507 43 (mån – tors 13 – 15)
info@collectia.se
www.collectia.se
Kontaktperson: Jimmy Häggqvist

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 – 732 66 86, 070 – 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 – 813 73
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
503 06 Borås
Tel. 033 – 41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. / fax 046 – 14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 Nätraby
Tel. 0455 – 155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 – 28 63 25
corona-coin@swipnet.se
www.coronamynt.se

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96 / Box 19 507
104 32 Stockholm
Tel. / fax 08 – 673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 – 662 62 61, fax 08 – 661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 – 113 22 07
nilssonsmynthandel@hotmail.com

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 031 – 20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Östra Märtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. / fax 046 – 25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 – 12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16 390
103 27 Stockholm
Tel. 08 – 411 50 81, fax 08 – 411 52 23
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 – 13 50 88
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

STRANDBERGS MYNTHANDEL

& AKTIESAMLAREN AB
Hantverkargatan 36 / Box 7377
103 91 Stockholm
Tel. 08 – 611 01 10, fax 611 32 95
info@aktiesamlaren.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 Stockholm
Tel. 070 – 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. / fax 031 – 20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08 – 411 08 07, fax 08 – 21 21 96
www.hwmynt.se

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08 – 732 66 86 • 070 – 212 64 55

www.mynt.nu/smf/

MYNTAUKTION

i Stockholm lördag 14 maj 2016

Ett urval av vad som bjuds ut:

Norge
¼ speciedaler
1631

Norge
½ speciedaler
1832

Norge
2 kroner
1887

Norge
6 mark
resedaler
1704

Österrike
2 thaler
ND

USA
20 dollar
High relief 1907
roman numeral type

Mynt och hela samlingar mottages till vårens/höstens auktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.
Kontakta oss gärna för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: coins@philea.se
www.myntkompaniet.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 17

12-13 mars, Hotell Sheraton

Katalogen beställes genom insättning av 190 kr på bg 399-0090. Priset gäller för leverans inom Sverige och inkluderar porto.

Kristina (1632-1654). 2 riksdaler (s. k. christin) 1646. RRRR. Vacker patina och lyster. 1+/01.

MÖT OSS I GÖTEBORG!

Vi finns på plats på myntmässan i Göteborg lördagen den 2 april mellan kl. 11 och 16. Här tar vi emot inlämningar till såväl våra kvalitets- som internetauktioner samt säljer äldre nummer av våra auktionskataloger. Mässan hålls på Dalheimers Hus, Slottsskogsgatan 12 i Göteborg.

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm

E-mail: info@myntauktioner.se - Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se